

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Юсупов Хуршид Муратжанович</i> ПЕРВЫЕ ШАГИ ДВУХСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА САУДОВСКОЙ АРАВИИ С МОМЕНТА НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	9-13
<i>Najmiddinov Zafar Xoshimjonovich</i> O'RTA OSIYO FAQIHLARINING MUSANNIFAK ASARLARIGA TA'SIRI XUSUSIDA	14-19

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madraimova Marxamat Raximberganovna</i> XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA AHAMIYATI	20-23
<i>Abdullaev Jamshid Obidovich</i> SUN'IY INTELLEKT — XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA	24-30
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич</i> ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ ВА ТАННАРХ КАЛКУЛЯЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	31-46
<i>Ziyadullayev Zuxriddin Ilxom o'g'li</i> TIJORAT BANKLARI TRANSFORMATSIYASI BORASIDA NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	47-51
<i>Alimova Saboxat Gaziyevena, Erkinova Sevinch</i> YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF MUHIT MUAMMOLARI	52-56
<i>Zokirova Gavxar</i> GLOBAL PENSIYA TIZIMLARI BARQARORLIGI VA YETARLILIGI TAHLILI	57-66

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevena, Muxtorov Muxsin Jabborovich</i> TASAVVUFDA INSON MA'NAVIY KAMOLOTI MASALASI	67-73
<i>O'rinboyev Davlatjon Bahtiyorovich</i> IJTIMOIY FALSAFADA STRATEGEMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI	74-79
<i>Alimov Mansur Narboyevich</i> PEDAGOGIYALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY VA KASBIY RIVOJLANTIRISHDA AJDODLAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI. ("SILSILAT UL-ORIFIYN VA TAZKIRATU-S-SIDDIQIYN" ASARI MISOLIDA)	80-87
<i>To'xtasinov Shukurjon Shavkatjon o'g'li</i> MILLIY BIRLIK VA SIYOSIY HOKIMIYATGA DOIR JADIDLAR QARASHLARINING IJTIMOIIY- FALSAFIY AHAMIYATI	88-95
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> AN'ANAVIY O'QISHNING GNOSEOLOGIK JIHATLARI	96-101

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abdullaeva Charos Baxramovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIKADA REKLAMA DISKURSI TUSHUNCHASI	102-105
<i>Umarqulova Munira Zohidjon qizi</i> ILMIY-FANTASTIK ADABIYOT: JANRNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI VA POETIK CHEGARALARI	106-119
<i>Xaydarova Gavhar Abdukadirovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK MADANIYAT KONTEKSTIDA "SPORT DISKURSI" TUSHUNCHASINING NAMOYON BO'LISHI	120-124
<i>Mirzarahimov Bahodir Shavkat o'g'li</i> "XALQ SO'ZI" GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO'YICHA TASNIFLASH BOSQICHLARI	125-129
<i>Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SHOULDER/YELKA, ELBOW/TIRSAK HAMDA WRIST/BILAK SOMATIK KOMPONENTLI MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLILI	130-137
<i>Yangiboyeva Feruza Ortiq qizi</i> TIPS FOR TEACHING ENGLISH: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LANGUAGE LEARNING	138-145
<i>Ибодуллаева Гавхар Уринбаевна</i> ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ К НАЧАЛЬНОМУ УРОВНЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕ- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЕ	146-151
<i>Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich</i> SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI.....	152-156
<i>Ibodullayeva Gulshod Urinovna</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA IMMERSIV O'QITISH USLUBLARI –SAMARALI YO'NALISH, YONDASHUVLAR VA XULOSALAR.....	157-160
<i>Habibullayeva Gulsanam Inomjon qizi</i> INNOVATIVE METHODS OF TEACHING READING (FOR PRE INTERMEDIATE LEVELS)	161-165
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> TILSHUNOSLIKDA TERMINOLOGIYANING XUSUSIYATLARI.....	166-169

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kuchimova Shaxlo</i> VASIYATNOMANING OG'ZAKI SHAKLI VA UNI TUZISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEKNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	170-176
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLARNI ANIQLASH VA ULARNING MUOMALASIGA QARSHI KURASHISH MUAMMOLARI	177-183
<i>Курбанова Эльмира Асадовна</i> ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОВД С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ БЕЗНАДЗОРНОСТИ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	184-190

<i>Raxmatullayev Xurshidjon Shukurilla o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIV VA U BILAN BOG'LIQ BO'LGAN AYRIM MUAMMOLAR.....	191-195
<i>Aldamuratova Amangul Uralbayevna</i> FUQAROLIK PROTSESSIDA AJRIMLAR TUSHUNCHASI VA TURLARI	196-200
<i>Xakimov Jahongir Olimjon o'g'li</i> KIBERFIRIBGARLIK VA KIBERKORRUPSIYA – RAQAMLI DUNYODAGI MURAKKAB JINOYATLAR.....	201-208
<i>Ergashev Qaxramon Zokirjonovich</i> KORRUPSIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOY ZARURATI.....	209-219
<i>Normatov Isomiddin Dustqul o'g'li</i> XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	220-224
<i>Пулатов Темураббек Гайратжон угли</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ КИС В СЕКТОРЕ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	225-231
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA	232-236
<i>Sharipova Farida Salimdjanoyn, Qo'ng'irotova Anorxol</i> TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA "TIBBIY BIOLOGIYA" HAMDA "UMUMIY GENETIKA" FANLARINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI	237-241
<i>Собирова Гулибарно Зайнутдин кизи</i> МЕТОДИКА ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	242-252
<i>Salayev Donyor Baxtiyarovich</i> ZAMONAVIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	253-259
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING XUSUSIYATLARI	260-266
<i>Hakimova Nargiza Uralovna</i> YOSH KURASHCHI QIZLARDA MUVOZANAT QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQS VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI	267-273
<i>Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich</i> MODULLI TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHGA UNDASH MUAMMOSI	274-279

Received: 10 April 2025
Accepted: 15 April 2025
Published: 28 April 2025

Article / Original Paper

SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI

Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich

Maxsus ta'lim muassasalari agentligi
Termiz shahridagi 3-son ixtisoslashtirilgan
maktabi o'qituvchisi
E-mail: kuvvatov.rahmatulla@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada san'atga oid aforizmlarning lingvokulturologik tahlili amalga oshirilgan. Aforizmlar til va madaniyat kesishgan nuqtada joylashgan bo'lib, ular xalqning estetik qarashlari, san'atga bo'lgan munosabati hamda milliy tafakkurining ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Ingliz va o'zbek tillaridagi aforizmlar misolida san'atning jamiyatdagi o'rnini, san'atkor obrazining talqini hamda tarjima jarayonidagi lingvokultural tafovutlar yoritib berilgan. Tadqiqotda aforizmlarning semantik va madaniy jihatlari tahlil qilinib, ularning xalq ongida shakllangan san'at tushunchasini aks ettirishi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Aforizm, san'at, lingvokulturalogiya, madaniyat, tarjima, san'atkor, estetik qarashlar, san'atga oid aforizmlar, lingvokulturologik tahlil, xalq tafakkuri.

LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF APHORISMS RELATED TO ART

Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich

Teacher at the Specialized School No. 3 in Termez City,
Special Education Institutions Agency

Abstract. This article presents a linguocultural analysis of aphorisms related to art. Aphorisms exist at the intersection of language and culture, serving as expressions of a people's aesthetic views, their attitude toward art, and reflections of national thinking. Using examples of aphorisms in English and Uzbek, the study explores the role of art in society, interpretations of the artist's image, and linguocultural differences that arise in the process of translation. The research analyzes the semantic and cultural aspects of aphorisms and reveals how they reflect the people's conceptualization of the essence of art.

Keywords: aphorism, art, linguoculturology, culture, translation, artist, aesthetic views, art-related aphorisms, linguocultural analysis, national thinking.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V5SI3Y2025N20>

Kirish. Aforizmlar har bir xalqning madaniyati, dunyoqarashi va tarixiy tajribasining aksidir. Ular qisqa, mazmunli va chuqur fikrlarni o'zida mujassam etgan bo'lib, ko'pincha hayotiy tajriba, estetik qarash va axloqiy me'yorlarning ifodasi sifatida xizmat qiladi. Ayniqsa, san'atga oid aforizmlar xalqning estetik idealini, san'atga bo'lgan munosabatini, uning jamiyatdagi o'rnini ifodalaydi. Ushbu maqolada san'atga oid aforizmlarning lingvokulturologik tahlili amalga oshiriladi, ya'ni ularning tilshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan qanday mazmun kasb etishi o'rganiladi [5].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Aforizmlar xalq tafakkurining mahsuli bo'lib, ular orqali tilning madaniy xususiyatlari, qadriyatlar tizimi namoyon bo'ladi. San'atga oid aforizmlar odatda quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

San'at jamiyatda quyidagicha xarakterlanadi:

San'at har bir jamiyatning madaniy, ma'naviy va ijtimoiy hayotida beqiyos ahamiyatga ega. U insoniyat tafakkurining mahsuli bo'lib, estetik go'zallikni ifodalash, ijtimoiy muammolarni yoritish, axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish kabi ko'plab funksiyalarni bajaradi. Aforizmlar esa bu jarayonni qisqa, lekin chuqur ma'no bilan ifodalaydi.

San'at orqali jamiyatda kechayotgan o'zgarishlar, qarama-qarshiliklar, g'oyalarning to'qnashuvi ifodalanadi. Bu xususiyat ko'plab aforizmlarda ochiq aks etadi:

"San'at – bu jamiyatning vijdonidir." (Lev Tolstoy)

"San'at – bu haqiqatni izlash yo'li." (Albert Kamyu)

"San'at odamlarni o'ylashga majbur qiladi." (Banksy)

Misol uchun, o'zbek adabiyotida Hamza Hakimzoda Niyoziy, Cho'lpon, Abdulla Qodiriy kabi san'atkorlar asarlari orqali o'z davrining ijtimoiy muammolarini ko'tarib chiqqan. Bu orqali san'at ijtimoiy ongni uyg'otuvchi kuch sifatida xizmat qilgan. San'at insonga go'zallikni anglatadi, estetik zavq beradi, qalbni poklaydi. Shu sababli, u axloqiy va ma'naviy tarbiya vositasi sifatida qadrlanadi [1].

"San'at qalbni uyg'otadi." (Fyodor Dostoyevskiy)

"San'at insonni inson qiladi." (Iohann Volfgang Gëte)

O'zbek xalq maqollarida ham bu g'oya bor:

"San'at – yurakdan chiqqan, yurakka yetar".

"San'at ko'rmagan – hayot ko'rmagan".

Bu maqollar san'atning ichki dunyoni boyituvchi, insonni ruhiy jihatdan tarbiyalovchi kuchga ega ekanini anglatadi. San'at asarlari orqali jamiyat o'z tarixini, urf-odatlarini, dunyoqarashini saqlab qoladi. Masalan, miniatyuralar, maqom san'ati, xalq qo'shiqlari, teatr va badiiy adabiyot xalqning tarixiy xotirasini avloddan-avlodga yetkazadi.

"San'at – bu o'tmish bilan kelajak o'rtasidagi ko'prikdir." (Anri Matis)

"San'at tarixni so'zsiz aytadi." (Xalq maqoli)

O'zbek san'atida bu jihat ayniqsa teatrda va adabiyotda yaqqol ko'zga tashlanadi. Masalan, Abdulla Qahhor asarlari o'z davridagi jamiyat muammolarini chuqur tahlil qilgan, shu orqali xalq xotirasida iz qoldirgan. San'at milliy identifikatsiyani shakllantiradi va mustahkamlaydi. Xalq qo'shiqlari, raqslari, milliy naqshlar va bezaklar orqali bir xalq boshqa xalqlardan ajralib turadi.

"San'at – bu xalqning ruhi." (Tomas Mann)

"San'at orqaligina bir xalq o'zini tanitadi." (Rabindranat Tagor)

O'zbek milliy san'ati – masalan, "Lazgi" raqsi yoki "Shashmaqom" – xalqning o'ziga xos madaniy belgilaridir [1].

San'atkor – bu nafaqat go'zallik yaratadigan, balki jamiyat oldida ma'naviy, estetik va ijtimoiy mas'uliyatni zimmasiga olgan shaxsdir. San'atkor faoliyati orqali jamiyatga ta'sir qiladi, uni tarbiyalaydi, o'ylantiradi, ba'zan esa o'zgarishlarga undaydi. Bu jihat ko'plab aforizmlar, maqollar va adabiy asarlarda o'z aksini topgan.

"San'atkor – haqiqatni aytishga jur'at etadigan yagona kishidir." (Fryans Kafka)

San'atkor ko'pincha jamiyatdagi mavjud muammolarni yashirmaydi, balki ularni ochib beradi. Masalan, o'zbek yozuvchisi Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romani orqali san'atkor o'z jamiyatidagi ijtimoiy adolatsizliklarni fosh etgan [2].

"San'atkor elning yuragini tinglab, qalbidan so'zlaydi."

O'zbek an'anaviy qarashlarida san'atkor xalq uchun, xalq bilan yashaydigan shaxs sifatida talqin etiladi. U xalqning dardini, quvonchini, orzu-umidini ifodalaydi. Masalan, To'xtasin Jalilov, Komiljon Otaniyozov kabi hofizlar ijodida xalq ruhiyati yaqqol aks etadi.

"San'atkor – bu ruhlarning muallimi." (Platon)

Bu fikrga ko'ra, san'atkorning asosiy vazifasi inson qalbiga, ruhiyatiga murojaat qilish, uni go'zallik sari yetaklashdir. Bu jihat, ayniqsa, buyuk mutafakkirlar – Alisher Navoiy, Rabg'uziy, Shakespeare ijodida ko'zga tashlanadi.

"San'atkor – yurak bilan ko'radigan kishidir." (Oskar Uayld)

San'atkorning nigohi faqat tashqi dunyoga emas, balki insonning ichki kechinmalariga ham yo'naltirilgan bo'ladi.

"San'atkor har bir so'zi va har bir chizig'i uchun javobgardir." (Pablo Pikasso)

San'atkor yolg'on gapirmasligi, g'arazli niyatlarga xizmat qilmasligi, faqat haqiqatni ifodalashi lozim. Shuning uchun ko'plab san'atkorlar tarixda haqiqat uchun kurashgan, qatag'onlarga uchragan. Misol uchun, rus yozuvchisi Aleksandr Soljenitsinning ijodi Sovet totalitar tizimiga qarshi chiqqan. U "san'at haqiqat uchun javobgardir" degan g'oyani ilgari surgan. San'atkor nafaqat estetik, balki axloqiy javobgarlikni ham o'z zimmasiga oladi. U ijodi orqali ijtimoiy qadriyatlarni shakllantiradi. *"San'atkor – xalq ongining charxi."* (Xalq maqoli)

"San'atkorning so'zi qurolga aylanishi mumkin." (Albert Kamyu)

Bu degani, san'atkor har bir asari, chiqishi, ijtimoiy pozitsiyasi bilan jamiyatga ta'sir qiladi. Ayniqsa bugungi global informatsion davrda bu mas'uliyat yanada ortgan [4].

Ingliz tilida san'atkorlar ko'pincha individual yaratuvchi sifatida talqin qilinadi:

"An artist is not paid for his labor, but for his vision." (James Whistler). Bu fikrda san'atkorning ichki dunyosi va qarashlari asosiy o'rinda turadi.

O'zbek madaniyatida esa san'atkor ko'proq xalq xizmatkori, ma'naviy yetakchi sifatida qaraladi:

"San'atkor elning to'nini kiygan odam." (Xalq maqoli). Bu lingvokultural farq ikki xalqning san'atkorlarga bo'lgan yondashuvida o'z aksini topadi.

Muhokama. Estetik qadriyatlar – bu insonlar tomonidan go'zallik, uyg'unlik, nafislik, yuksak ruhiyat va san'at orqali ifodalangan hissiy-axloqiy mezonlardir. Bu qadriyatlar har bir millatning madaniy merosi, tafakkuri va ruhiyatida o'z aksini topgan bo'lsa-da, ularning universalligi – ya'ni har bir inson va jamiyat tomonidan anglanishi va qadrlanishi — global hodisa sifatida e'tirof etiladi.

"Go'zallik dunyoni qutqaradi." (Fyodor Dostoyevskiy). Bu aforizm shuni ko'rsatadiki, go'zallik faqat tashqi emas, balki ichki – axloqiy va ruhiy yuksaklik sifatida qaraladi. Turli madaniyatlarda bu qadriyat o'xshash shakllarda ifodalanadi

"Beauty is truth, truth beauty." (John Keats). Bu yerda go'zallik haqiqat bilan tenglashtirilmoqda — bu esa estetik qadriyatlarning falsafiy yondashuvini anglatadi.

"Go'zallik – ko'ngilning quvonchi".

"Ko'ngilni ochgan go'zallik – haqiqatga olib boradi."

Bu maqollar orqali o'zbek xalq estetikasi ham go'zallikni yurak va ko'ngil orqali anglaydi.

“San’at – bu tuyg’ular uyg’unligining tilidir.” (Leo Buscaglia). Masalan, o‘zbek me’morchiligida (Registon, Shohi Zinda) naqshlar, bezaklar va simmetriya orqali uyg’unlikka erishiladi. Xuddi shunday, Yevropa san’atida – masalan, Leonardo da Vinchining *“Mona Liza”* asarida yuzdagi simmetrik tabassum – estetik zavqni uyg’otadi.

Musiqqa eng universal estetik til sanaladi. Turli xalqlarda kuylar, ritmlar, ohanglar turli bo‘lishi mumkin, ammo ularning ta’siri barcha madaniyatlarda bir xil: ruhiy tasalli, ilhom, motivatsiya beradi [3].

“Musiqqa – bu qalblar tilidir.” (Kahlil Gibran).

O‘zbek musiqasida: Shashmaqom — ma’naviy tozalik, yuksaklikni ifodalaydi. G‘arb musiqasida: Beethoven simfoniylari — insoniy kurash va orzular ramzi sifatida talqin qilinadi. Bu musiqalar farqli madaniy zaminlarda paydo bo‘lgan bo‘lsa-da, inson qalbiga bir xil ta’sir qiladi — bu estetik qadriyatlarning universalligini isbotlaydi.

Estetik qadriyatlar xalqaro madaniy aloqalarning asosiy vositasidir. San’at orqali turli xalqlar bir-birini tushunadi, qadrlaydi va umumiy ruhiy asos yaratadi.

“Go‘zallik til va chegaralarni tan olmaydi.” (Elif Shafak).

O‘zbek mumtoz adabiyoti (*Alisher Navoiy*) — G‘arbda tarjima qilinib, estetik jihatdan qadrlanmoqda.

Shakespeare – o‘zbek sahnalarida muntazam sahnalashtiriladi. Bu holatlar estetik qadriyatlarning milliy bo‘lishi bilan birga, umumiy insoniy mazmunga ega ekanini ko‘rsatadi.

Estetik qadriyatlar ko‘pincha axloqiy tushunchalar bilan chambarchas bog‘langan bo‘ladi: poklik, sadoqat, mehr, saxovat kabi tushunchalar san’atda go‘zallik vositasi sifatida tasvirlanadi.

“Haqiqiy go‘zallik – bu ezigulikdir.” (Mahatma Gandi). Bu fikr o‘zbek adabiyotida quyidagicha ifodalangan: *“Go‘zallik – bu yurak pokligi, ko‘zdagi nur va so‘zdagi halollikdir.”* (Xalq hikmati). Masalan, Leonardo da Vinchining quyidagi aforizmi: *“San’at – bu ko‘rinadigan haqiqatdir”*. Bu ibora san’atni hayotning aks ettiruvchisi, ammo badiiy shaklda namoyon bo‘luvchi ifoda sifatida talqin qiladi [4].

Natija. Aforizmlarning lingvokultural tahlili ularning milliy xususiyatlarini ochib beradi. Masalan, ingliz va o‘zbek aforizmlarida san’atga bo‘lgan munosabat ba’zan turlicha ifodalanadi.

“Art is the lie that enables us to realize the truth.” (*Pablo Picasso*). Bu yerda san’at yolg‘on orqali haqiqatni anglatishga qodir kuch sifatida tasvirlanadi.

“San’at – yurakdan chiqqan so‘z bilan chizilgan suratdir.”

“San’at – qalbning nidosidir.”

Bu aforizmlar san’atni inson qalbining ichki holatini ifodalovchi vosita sifatida ko‘rsatadi. Bunda o‘zbek xalqi ruhiyatidagi lirizm, ichki sezgi va tuyg‘ularga urg‘u berilgan.

Ko‘plab aforizmlarda san’atkor shaxsiyatiga alohida e’tibor qaratiladi. Masalan: *“San’atkor – yuragi bilan ko‘ruvchi insondir.”* (*Oskar Uayld*). Bu yerda san’atkorning faqat texnik emas, balki ruhiy jihatdan ham nozik shaxs ekanligi ko‘zda tutiladi. O‘zbek madaniyatida esa:

“San’atkor el ko‘nglini avaylab ijod qilur.”

“San’at – xalq yuragidan jo bo‘lgan ne‘mat”. Bu yerda san’atkorga xalqning xizmatkori sifatida qaraladi, ya’ni u o‘z ijodi orqali xalq ruhiyatini ifodalovchi shaxs sifatida talqin etiladi.

San’atga oid aforizmlarning tarjimasi jarayonida ko‘p hollarda lingvokultural tafovutlar yuzaga chiqadi. Masalan, *«Art washes away from the soul the dust of everyday life»* (*Pablo Picasso*) tarjimasi o‘zbek tiliga quyidagicha tarjima qilinishi mumkin:

“San’at ruhdagi hayot changini yuvib tashlaydi.”

Ammo o‘zbek madaniyatida “ruh” tushunchasi ko‘proq diniy yoki ma’naviy kontekstda ishlatilgani bois, bu ibora o‘zbek tilida sal boshqacha, ehtimol, “San’at insonni dunyo tashvishlaridan poklaydi” tarzida ifodalanishi mumkin [3].

Xulosa. San’atga oid aforizmlar til va madaniyatning tutashgan nuqtasida joylashgan muhim til birliklaridir. Ular orqali milliy va universal qadriyatlar, estetik tasavvurlar, san’atkor shaxsiyatiga bo‘lgan qarashlar namoyon bo‘ladi. Lingvokultural tahlil bu aforizmlarni chuqurroq tushunishga, ularning orqasida yotgan madaniy, ijtimoiy va psixologik omillarni aniqlashga imkon beradi. San’atga oid aforizmlar xalqning san’atga bo‘lgan qarashlarini, estetik mezonlarini, go‘zallik va haqiqat haqidagi tasavvurlarini ixcham, ammo mazmunli shaklda ifodalaydi. Har bir aforizmda tarixiy-madaniy kontekst yashiringan bo‘lib, u tahlil qilinayotganda muayyan xalqning tafakkuri, qadriyatlari, estetik didi va hayotiy falsafasi bilan yuzlashamiz.

Mazkur tadqiqot davomida aniqlanishicha, o‘zbek va ingliz aforizmlarida san’atning jamiyatdagi o‘rni, san’atkorning mas’uliyati, estetik qadriyatlarning mazmuni o‘ziga xos tarzda yoritilgan bo‘lsa-da, bu mazmunlarning chuqur ildizlarida umumiy, universal g‘oyalar mujassam. Bu esa san’atning o‘zi kabi, unga oid aforizmlarni ham xalqaro darajada o‘qilishi va anglanishini ta’minlaydi. Shuningdek, aforizmlarning tarjimasi jarayonida lingvokultural tafovutlar yuzaga chiqishi mumkinligi aniqlanib, bu tafovutlar san’at haqidagi tasavvurlar va estetik mezonlarning har bir millatda qanday shakllanishini aks ettiradi.

Til bu yerda oddiy vosita emas, balki madaniyat va tafakkurning ifoda shaklidir. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, san’atga oid aforizmlar nafaqat badiiy-estetik tajribaning mahsuli, balki jamiyatning ma’naviy holatini, intellektual rivojlanish darajasini, hatto axloqiy pozitsiyasini ham ifoda etadi. Ular orqali biz san’atning jamiyatda qanday o‘rin tutishini, uning tarbiyaviy, estetik, ijtimoiy va ma’naviy funksiyalarini aniqlay olamiz. Kelgusida ushbu mavzuni yanada chuqurlashtirib, boshqa tillar va madaniyatlarda asosida solishtirma tahlil olib borish, shuningdek, aforizmlarning san’at turlari (adabiyot, musiqiy san’at, tasviriy san’at, teatr) bilan bog‘liqligini o‘rganish dolzarb bo‘lib qoladi. Bu esa lingvokultural tadqiqotlarni yangi bosqichga olib chiqadi va til, san’at hamda madaniyat o‘rtasidagi uzviy aloqalarni yanada ravshanlashtiradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Kramsch C. Language and Culture. Oxford University Press, 1998.
2. Mieder, W. Proverbs: A Handbook. Greenwood Publishing Group, 2004.
3. O‘zbek tilidagi maqollar va aforizmlar to‘plami. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti, 2021.
4. Алдан-Семенов Р. Язык и культура: Введение в лингвокультурологию. – Москва: URSS, 2010.
5. Карташкова Н. И. «Афоризмы как средство выражения культурных ценностей» // Вопросы языкознания. — 2015.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).